

**Vokietijos Federacinės Respublikos Prezidento
Frank-Walter Steinmeier kalba Vestfalijos taikos premijos
įteikimo Baltijos šalims
2018 m. liepos 14 d. Miunsteryje proga**

Kai 1648-ųjų rudenį, po penkis metus trukusių sudėtingų derybų buvo pasirašytos Vestfalijos taikos sutartys, dar pačiomis paskutinėmis dienomis, netgi valandomis, vyravus painiavai, tačiau visų pirma po „trisdešimties raudų kupinų karo metų“, kaip rašė Šileris, Venecijos pasiuntinys Alvise Contarini pasakė, kad įvyko „pasaulio stebuklas“.

Mūsų kartai pasisekė, kad ji patyrė panašaus masto „pasaulio stebuklą“ – Berlyno sienos griūtį, Europos padalijimo pabaigą, o taip pat ir nemažos Europos dalies sovietinės okupacijos pabaigą. Tikriausiai daugelis iš čia susirinkusiųjų dar šiandien prisiminate vaizdus, matytus televizorių ekranuose 1989 m. lapkričio 9 dieną: VDR piliečiai kerta sieną ir vis kartoja, kad tai – beprotybė. Ir jie buvo teisūs: kas galėjo pamanyti, kad tai nutiks? Kiekvienas blaiviai mąstantis žmogus tikėjosi (jei apskritai tikėjosi), kad tai gali nutikti kada nors tolimoje ateityje, kad tai – kažkur anapus mums, amžininkams, nubrėžto horizonto. Ar stebuklas, ar beprotybė – bet koku atveju tai buvo įvykiai, kurių niekas nesitikėjo ir kurie visus nustebino.

Bet nepaisant to, kokios nuostabios buvo tos 1648-ųjų ir 1989-ųjų pasaulinio masto akimirkos, jos įvyko ne be išlygų. Miunsterio ir Osnabriuko taika pareikalavo didelės derybas vedančių šalių kantrybės ir diplomatinių gebėjimų, sugebėjimo nereikalauti galutinių tiesų, ypač religiniuose klausimuose, bet visų pirma – didžiulio taikos troškimo, ypač Reicho luomų, kuriems teko nešti dešimtmečius trukusio smurto našta. O 1989-aisiais nugalėjo nepalaužiama Vidurio ir Rytų Europos tautų meilė laisvei, jų nenumaldomas pasipriešinimas svetimų primestai valiai ir priespaudai.

Ponia Prezidente Grybauskaite, ponja Prezidente Kaljulaid,
Prezidente Vėjoni,

Jūsų valstybės – Lietuva, Estija ir Latvija, kurioms šiandien įteikiame Vestfalijos taikos premiją, savo šimtmečio istorijoje nuo valstybių nepriklausomybės paskelbimo yra išskirtinės: išskirtinės savo tvirta meile laisvei!

Net okupacijos metais jos niekada nesusitaikė su joms primesta valdžia. 1979 m. rugpjūčio 23 dieną 45 Jūsų šalių intelektualai pasauliui išsiuntė atvirą laišką – „Keturiasdešimt penkių pabaltijiečių memorandumą“. Jame jie reikalavo grąžinti savo tautoms nepriklausomybę nuo Sovietų Sąjungos, kylančią iš tautų apsisprendimo teisės – ir tai jie padarė jau 1979-aisiais! Po dešimt metų, 1989 m. rugpjūčio 23 d., drąsūs nauji judėjimai suorganizavo 600 kilometrų ilgio žmonių grandinę, nusidriekusią nuo Vilniaus per Rygą iki Talino. Daugiau nei milijonas žmonių susikibo rankomis ir dainavo „Bunda jau Baltija“. Chorinis dainavimas itin populiarus Baltijos šalyse – tai buvo dainuojanti revoliucija.

1989 m. rugpjūčio 23 d. rankomis susikibusių žmonių grandinė – tai ryškus naujos eros ženklas, eros, kurios oru lengviau kvėpuoti. Labai pagrįstai UNESCO „Baltijos kelią“ liudijančių dokumentų kolekciją įtraukė į Tarptautinį registrą „Pasaulio atmintis“.

Kartą – prieš penkiasdešimt metų – rugpjūčio 23-oji jau buvo pakeitusi Baltijos šalių likimus. 1939 m. rugpjūčio 23-oji – bijau, kad Vokietijoje ne visi prisimename šią datą – Hitlerio ir Stalino pakto, kuriuo abi galingosios valstybės karo atveju užtikrino viena kitai neutralitetą, pasirašymo data. Pakto slaptajame protokole jos pasidalino būsimomis įtakos zonomis teritorijų, priklaususių Baltijos šalims bei Lenkijai, (kaip visai atvirai parašyta) „teritorinio ir politinio pertvarkymo“ atveju. Ši sutartis buvo diplomatinė Antrojo pasaulinio karo pradžia. Prabėgus vos aštuonioms dienoms, Vokietija užpuolė Lenkiją. Užsienio reikalų ministrų Ribentropo ir Molotovo atliktas parengiamasis darbas nacionalsocialistinei Vokietijai atrišo rankas paversti visą žemyną griuvėsiais. Memorialų žemėlapis – tai dokumentas, liudijantis apie nacistinės Vokietijos Rytų Europoje padarytus šiurpius nusikaltimus ir sunkiai suvokiamą žiaurumo mastą.

Po karo ir vokiečių vykdyto Europos žydų genocido baisumų Baltijos šalių laukė ne nepriklausomybė ir valstybingumas, o ilgi sovietinės okupacijos metai. Šimtai tūkstančių Baltijos šalių gyventojų buvo ištremti į Sibirą. Ir pastarieji įvykiai iki šių dienų vis dar giliai įsirėžę į šių tautų sąmonę – tiesiogiai ar netiesiogiai tai palietė beveik kiekvieną šeimą. Negana to, sovietų viešpatavimo metai, tikslingo rusifikavimo dešimtmečiai buvo ne tik smurto, bet ir šių šalių kultūrinės autonomijos naikavimo metai.

Baltijos valstybės, kurias šiandien pagerbiame, šimtmečius kentė mažųjų tautų likimą – būti didžiųjų valstybių politinės valdžios periferija ar jų pretenzijų slenkščiu. Dėl įtakos ilgoje šio regiono istorijoje varžėsi Danija ir Švedija, Lenkija ir Rusija, Prūsija ir Vokietija.

Todėl turime dar daugiau priežasčių žavėtis Baltijos šalyse įvykusia revoliucija – jos taikiu ir demokratišku pobūdžiu.

Ir tai šioje vietoje darau ir iš savo grynai asmeninės perspektyvos. Viena iš mano politinės karjeros privilegijų – daug keliauti. Einant Vokietijos užsienio reikalų ministro pareigas man teko daug, labai daug keliauti po visą pasaulį. Tačiau jokiame kitame Europos regione man neteko taip dažnai lankytis kaip Baltijos valstybėse. Taip užsimezgė politiniai ryšiai ir asmeninės draugystės, atvedę mane ir į tą ypatingą dieną šių metų pradžioje, kai mano žmona ir aš – kaip draugai, nes būtent taip ir jautėmės tą akimirką – buvome pakviesti dalyvauti nepriklausomybės dienos minėjimo iškilmėse Vilniuje. Tai buvo pasitikėjimą savimi spinduliuojanti, džiaugsmo ir pasididžiavimo kupina šventė.

Prisimenu ir kitą dieną, taip pat rugpjūčio 23-ąją: praeitais metais – tai buvo viena pirmųjų mano kelionių pradėjus eiti Federalinio Prezidento pareigas – kaip Vokietijos valstybės vadovas dalyvavau Hitlerio ir Stalino pakto metinėse Taline ir buvau pakviestas sakyti kalbą. Man, vokiečiui, šis kvietimas toli gražu nebuvo savaime suprantamas dalykas. Ir jį priėmiau su dėkingumu. Juk žinote, gerbiamieji Ekscelencijos, kad kasdieniniuose Europos reikaluose mes kalbame apie „didžiąsias“ ir „mažąsias“ valstybes nares, lyg tai būtų savaime suprantamas dalykas, apie „didžiąją“ Vokietiją ir „mažąsias“ Baltijos valstybes. Bet turiu pripažinti: tą rugpjūčio 23-ąją jaučiausi priešingai. Būdamas vokietis, jaučiausi mažas ir nusižeminęs stovėjau prieš Baltijos šalių didybę.

Baltijos šalių politinę ir moralinę didybę rodo jų gebėjimas žvelgti praeičiai į akis ir nesileisti būti jos sukaustytoms. Jos gyvena slogios praeities sąmonėje, bet jos nėra tos slogios praeities įkaitės. Šios šalys mums ir visam pasauliui parodė, kad jos siekia naujos, geresnės ateities ir kad ta geresnė ateitis – Europos Sąjungoje. Europa – tai atsakymas į XX-ojo šimtmečio civilizacijos katastrofas, į smurto ir kurstomo nacionalizmo epochą. Esame dėkingi, kad Jūs ir Jūsų šalys esate pasirengę susitaikyti su mumis, vokiečiais, Jūsų šalyse padariusiais tokiais baisius nusikaltimus, o ne vien prisimenate patirtas skriaudas. Šis dėkingumas taip pat atsispindi čia, Miunsteryje, Jums įteikiamame apdovanojime.

Na o šiandien, tokioje situacijoje, kai Europos Sąjungoje pavojingai auga išcentrinės jėgos, Baltijos šalys yra drąsos įžiebiantys europietiško požiūrio pavyzdžiai: galbūt šiek tiek optimistiškesnės nei mes, vokiečiai, vedamos įsitikinimo, kad Europos Sąjungoje ras laisvę, nepriklausomybę ir teisės viršenybę.

Keturiasdešimt metų visi europiečiai buvo įsitikinę, kad valstybių sienų negalima keisti vienašališkai ir panaudojant jėgą, tai buvo viena svarbiausių įtampos mažinimo politikos gairių. Krymo aneksija pažeidė šį principą. Mes jos nepripažinsime, mes negalime jos pripažinti tol, kol

teisės viršenybė mums dar kažką reiškia. Ir būtent todėl 2014 metais nė kiek nedelsdami pasiūlėme karines priemones visoms trims Baltijos šalims apsaugoti ir jų ėmėmės. Gerbiamoji Prezidente Grybauskaite, mielai prisimenu, kaip mes kartu lankėmės Vokietijos vadovaujamoje NATO batalione Rukloje.

Juk jei paklausime savęs, kas yra Europos pagrindas, greitai rasime atsakymą, kad tai – teisė. Teisė – tai savivalės, į kurią taip greitai gali peraugti valdžia, priešprieša, ji – mūsų laisvės sergėtoja. Pasaulis, niekinantis teisę ir taisykles kaip ištižėlių ir idealistų paistalus, tampa „Visų prieš visus“ arena, kurioje didieji gauna tai, ko nori, o mažiesiems belieka su tuo susitaikyti. Todėl jos, mažosios valstybės – galbūt labiau nei kiti – vertina teise grindžiamą bendriją, jos žino aljansų svarbą ir kokia vertybė yra valstybių – tiek didelių, tiek mažų – lygiateisiškumas, kas ir yra Europos idėjos esmė.

Europa – ateitis ir būtinybė: kartais man beveik atrodo, kad, kalbant apie šio išvalgumo rimtumą ir gyvybingumą, Baltijos šalys mus gerokai lenkia. Šis išvalgumas yra gyvybiškai svarbus tokiame pasaulyje, kuriame ir tokia šalis kaip Vokietija tarptautinėje arenoje veikiausiai netolimoje ateityje taps viena iš mažesniųjų. Atgavusios nepriklausomybę, Baltijos šalys pradėjo ryžtingai siekti narystės Europos Sąjungoje ir NATO ir ją pasiekė. Ir (už tai esu šiomis dienomis ypatingai dėkingas) Jūsų piliečiai lig šiol yra ištikimi šių aljansų šalininkai. Jūs žinote, kad stiprūs esame tik veikdami išvien. Mums vieniems kitų reikia kaip partnerių ir draugų! Jūs tuo esate įsitikinę ir mes taip pat. Bendra mūsų viltis – kad tai nebūtų pamiršta ir anapus Atlanto.

Leiskite pabaigai dar kartą sugrįžti prie Vestfalijos taikos sutarties. Pirmajame jos straipsnyje kalbama ne tik apie taiką, bet ir apie draugystę, cituoju: „tikrą ir nuoširdžią draugystę“ tarp sutartį pasirašančiųjų šalių. Viename iš Vestfalijos taikos medalių pavaizduotos dvi rankos, nešančios liepsnojančią širdį, o po jomis – du snapais susiglaudę balandžiai. Sutinku, kad šis motyvas veikiausiai jau ne kartą buvo pasitelktas vestuvių medaliuose, o štai čia panaudotas kitur. Tačiau neturime pamiršti, kad geranoriškumas ir draugystė ir politiniame gyvenime yra stabilizuojantys veiksniai. Tai patyriau ir aš pats, tai patyrėme mano žmona ir aš – per į Jūsų šalis įaugusias asmenines draugystes, už kurias esame dėkingi. O kiek platesne prasme: tai, kad mūsų šalis – Estiją, Latviją, Lietuvą ir Vokietiją – sieja draugiški santykiai, neapsiribojantys mūsų naryste Europos Sąjungoje ir NATO, yra vienas didžiausių pastarųjų metų pasiekimų. Taigi sveikindami Vestfalijos taikos premijos įteikimo proga mes kartu išreiškiame nuoširdžią savo padėką Baltijos šalims. Gerbiamoji Prezidente Grybauskaite, gerbiamoji Prezidente Kaljulaid, gerbiamasis Prezidente Vėjoni: su didžiule pagarba lenkiame galvą prieš Jus ir Jūsų taip laisvę mylinčių tautų pilietes ir piliečius.